

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Du apsakymai: “Kaliošai” ir “Danteso rehabilitacija”

2011-10-01

ŽURNALAS: METAI

TEMA: LITERATŪRA ir LITERATŪRINIS VERTIMAS

AUTORIUS: Viktor Jerofejev

DATA: 2011-10

Du apsakymai

Viktor Jerofejev

Iš rusų k. vertė Benediktas Januševičius

Kaliošai

Šventės baigėsi. Berniukas mėslungiškai įsikibo į avarines kopėčias. Aukščiau lipti buvo baisu, leistis – bijojo akmenų. Trečiokas stovėjo apačioje ir svaidė į jį akmenis. Vienas akmuo pataikė į nugarą, kitas – į petį, trečias pagaliau kliuvo į pakaušį. Jis tyliai šūktelejo ir nulėkė žemyn nugarą.

Mokyklos direktorius, patyręs kapitonas, vedė mokyklą per naujas bendrojo lavinimo negandas. Izia Moisejevičius, literatūros mokytojas, dalijosi samprotavimais apie neseniai išleistą Iljos Erenburgo knygą su pradinių klasių mokytoja Zoja Nikolajevna. Ji buvo jaunutė, visko drovėjosi.

Kartą direktorius prisiglaudė prie jos, per suknelę įgnybė į pilvą. Direktorius buvo juodbruvus, dar jauno veido. Zoja Nikolajevna nežinojo, kaip pasielgti. Juk jis jai įgnybė ne kaip nors nepadoriai, o veikiau juokais. Ji nusišypsojo. Jis sugniaužė kumštį ir pasakė: – Jūs esate štai čia, mano kumštyje. Ji nudelbė akis. Tuomet direktorius pasakė: – Zoja Nikolajevna! Prašau jūsų ne kaip direktorius, o kaip vyras: nedėvėkite šitų savo alyvinių kelnių. Jos jums netinka prie veido.

Zoja Nikolajevna nuraudo. Iš gėdos ji troško prasmegti skradžiai žemę.

Ji gulėjo ant tachtos ir skaitė Erenburgą, bet knyga nesiskaitė. Akyse stovėjo direktorius: kreivais kirpčiais, liesutis. Zoja Nikolajevna mėgino perprasti savo jausmus. Alyvines kelnes ji nusimovė kartą ir visiems laikams. Pritaikė jas namų ūkyje.

Rytą atėjo darbininkas. Atėjo labai anksti, tarsi prisisapnavo. Su baltu lynu rankose. Perėjo kambarį, atlapojo, įleisdamas drėgmę ir vėją, balkono duris. Balkone iširėžęs

susigrūmė su žmogaus ūgio penkiakampe žvaigžde, aplipdyta lempelėmis tarsi akimis. Ne iškart įveikęs, įkaitęs, ėmė rišti. Kiemsargis kažką nesavu balsu rėkė jam iš lauko. Į kambarį grįžo šlapias nuo darganos, suprakaitavęs, mūsų išsekintas dusliu balsu paprašė gerti.

- O kas jums patinka kinematografo srityje? - klausdamas prie jos trynėsi Izia Moisejevičius. - O man patinka filmas „Aleksandras Neviškis“, - pagalvojusi liūdnam atsakė Zoja Nikolajevna. Pastaruoju metu prie jos kabinėjosi direktorius. Ne taip pildote žurnalą, kodėl nedalyvaujate sienlaikraštyje. Kartą per pamoką ji pravėrė duris į koridorių. Jis stovėjo ten, vogčiomis klausėsi. Dėbtelėjo jai į veidą ir nieko nepasakęs nuėjo. „Jis manęs nekenčia ir nori išvyti“, - manė Zoja Nikolajevna, susigūžusi į kamuoliuką ant tachtos, ir pravirko. Tuo metu jaunesnysis Zojos Nikolajevnos brolis, gyvenęs kartu su ja vienam kambarį, kūreno krosnį. Smulkus chuliganas, tarpuvarčių siaubas. Jis nugirdo ją verkiant ir atsigrėžė. Eidamas pro šalį pliaukštelėjo seseriai per storą koją ir nusižvengęs pasakė: - Įsikliopinai!

- Kvailys! - šūktelėjo Zoja Nikolajevna gailiu sužeisto paukščio balsu.

Darbininkui padavė vandens iš čiaupo. Jis spėjo apsižvalgyti: prašmatnus, parduotuvių nepasiekęs televizorius su linze, ant jo kažkoks trumpakelnis muškietininkas su špaga, paveikslas auksuotais rėmais, kuriame nupiešta mimozų puokštė, peilis ir citrina.

Padėjęs galvą ant kumštelio, mieguistas berniukas su pižama juodomis akimis įdėmiai stebėjo darbininką. Virš tachtos, skylutėse vinių, kadaise laikusių seną dulkėtą kilimą, styrojo plonyčiai pagaliukai su raudonomis vėliavėlėmis. Per kiekvieną šventę, mėgdžiodamas gatvę, berniukas iškabindavo puošmenas - žvaigždes, šūkius, vadų portretus - ir ant tachtos vadovavo alavinių kareivėlių ir apsilaupusių šachmatų figūrėlių paradui. Žirgams buvo tiesiog nuplėšti snukiai.

- Primynė, velnias! - močiutė, šluostydama grindis paskui išėjusį darbininką, užsiuto.

Laužydamas pirštus, berniukas sagstėsi uniformines kelnes. Prieš pat išeinant išiplieskė skandalas: močiutė liepė apsiauti ant batų naujus kaliošus. Močiutė didžiavosi savo silpnais nervais. Ji pergyveno blokadą. Pašėlusi močiutė išgrūdo berniuką pro duris, su kaliošais, neatsisveikinusi. Springdamas ašaromis berniukas bilsnojo koja į geležines lifto duris ir kvietė liftininką. Kol liftininkas kilo, močiutė išniro tarpdury, vėl linksma ir jauna. Berniukui norėjosi smeigtelėti ją peiliu.

- Petrovičiau, - pasakė močiutė senajam liftininkui nutriušusiu nežinia kokios armijos munduru. - Paimk kopūstienėlės. Neišpilsiu gi. Tiktai puodą gražink. - Stenkis, - močiutė švelniai pasakė berniukui.

Liftininkas šypsojosi bedante burna, nusilenkė. Leisdamasis žemyn su berniuku, jis kilstelėjo dangtį ir ilgai, mėgaudamasis, uodė kopūstienės pliurę. Jaunystėje Petrovičius dirbo virėju pas kunigaikščius Jusupovus. Važiavo mokytiis meistrystės į Varšuvos „Medžiotojų klubą“, o paskui dar toliau, į Paryžių. Laiptinėje taip pat gyveno ponai: jų atvykdavo švarūs juodi automobiliai. Petrovičius įsitempdavo kaip styga ir atiduodavo pagarbą. Paimti tėčio atsiųsdavo šokoladinę „Pobedą“. Liftininko akys ašarojo. Berniukas užuodė: Petrovičius dvokė, bet truputį kitaip nei darbininkas.

Lauke dar nesibaigė naktis. Šlapdriba. Galima buvo pavažiuoti vieną stotelę kimšte prikimštu troleibusu, tačiau berniukas šito nedarė. Visoje gatvėje nukabino puošmenas. Atrodė, amžiams. Berniukas visiškai susikrimto. Netgi sutaupytos keturiasdešimt kapeikų šiandien jo nedžiugino. Kepurė su raide M nusmuko ant akių. Ji buvo per didelė, kepurė, nes tinkamo dydžio nepavyko nupirkti. Močiutė iš vidaus ją apsiuvo vata, bet vata sukrito. Berniukas nešėsi sunkų portfeli per šlapdribą. Nuo gatvės jis pasuko po sugriauta vokiečių bombos arka, paėjo dar apie minutę skersgatviu, išvydo plytinį mokyklos pastatą.

Direktoriaus langas ryškiai degė. Direktorius dažnai nakvodavo kabinete, nenorėdamas eiti namo. Prieš revoliuciją jo bute gyveno artistas Kačialovas. Direktorius užėmė drėgną trisdešimties metrų kambarį, perdarytą iš ankstesnės vonios. Styrojo vamzdžiai. Direktorius pyko ant savęs. Jis, sovietų karininkas, frontininkas, diena iš dienos atidėliojo sprendimą. Vokiečius jis šaudydavo nesusimąstydamas.

Berniukas įėjo į drabužinę. Buvo spūstis. Berniukas užkabino palatą ant pakabo, jam numušė kepurę, jis puolė kelti. Ėmė ją varinėti kaip kamuolį. Įvarė į kampą. Jis pasilenkė ir gavo iš kojės į užpakalį. Atsigrėžė. Trečiokas geraširdiškai spjovė jam į veidą. Jis nieko nepasakė, apsisuko, nusišluostė, kažkas spyrė į sunkų portfeli, portfelis nuskrido iš rankų, atsisegė, iš jo iškrito vadovėliai, sąsiuviniai, plunksninė. Jis ėmė viską rankioti. Ant vieno sąsiuvinio atsispaudė kažkieno batas ir susilankstė puslapiai, prirašyti pagaliukų.

Zoja Nikolajevna labai nemėgo nevėkšlų. Nevėkšliškus sąsiuvinius ji rodydavo visai klasei, dviem pirštais suėmusi už kampelio, kaip nugaišusią pelytę už uodegėlės. Galų gale ji perskaitė Erenburgą. Nieko ypatinga. Pasakojama apie kažkokius dailininkus. Jie ginčijosi tarpusavy. Buvo nuobodu.

Kai jis surinko sąsiuvinius, drabužinėje jau nieko nebebuvo. Jis stovėjo sutrikęs, nežinodamas, ką daryti. Kur dėti kaliošus? Palikti juos po kabykla? Argi jų pasigailės? Berniukas regėjo rėkiančią močiutės blokadininkės gerklę. Nuskambėjo skambutis. Zoja Nikolajevna labai nemėgsta vėluojančių mokinių. Ji statydavo juos į kampą, siūsdavo pas mokymo dalies vedėją, pravarde Vobla. Berniukui užkaito skruostai. Jis atsagstė portfeli, norėjo padėti į jį, tačiau nebuvo vietos. Staiga jam toptelėjo. Vieną kaliošą jis sukišo į dešinę kelnų kišenę, kitą – į kairę, kairys kaliošas sunkiau lindo, jam trukdė nosinė; jis ištraukė ją, padėjo į švarkelio kišenę; kaliošai tilpo, tiktai pėdos truputėlį kyšojo. Jis užtraukė švarkelio skvernus ant kišenių, timptelėjo diržą su raide M, pasitaisė ir movė iš drabužinės.

Direktorius stovėjo laiptų apačioje. Pats direktorius. Prasiveržti pro jį buvo neįmanoma. Direktoriaus veidas buvo baisus. Direktorius pamatė berniuką ir žengė pasitikdamas jį. Direktorių pykino nuo vaikų. Jis, frontininkas, skausmingai išgyveno savo paskyrimą į mokyklą. Jis taikė aukščiau. Ypač bjaurūs jam buvo laimingi maži berniukai, kvepiantys vaikišku miulu. Direktoriaus žvilgsnis nukrypo: į jį it kulka lėkė amžinai vėluojantis Izia Moisejevičius. Direktorius savo kūnu užtvėrė praėjimą į laiptinę. Direktorius pasakė:

- Jūs šitą patį... baikit man čia skleisti savo Erenburgą! Literatūros mokytojas

užsiplieskė: – Bet juk jį visi skaito!.. – Visi! Tai jūs man baikit: visi!

Literatūros mokytojas aptemo ir pro dantis ištarė: – Išdavikė!

Direktorius sugniaužė kumštyje raktų ryšulį ir pasakė: – Jūs esate štai čia, mano kumštyje! – ir nuėjo žvangindamas raktais.

Berniukas prasprūdo pro iširdusius vyriškius. Jis užbėgo į antrą aukštą, prabėgo pusę išmirusio koridoriaus, truktelėjo durų rankeną ir užsimerkė. Klasėje ryškiai ir sausai degė elektra. Zoja Nikolajevna stovėjo prie stalo ir kalbėjo garsiai, raiškiai. Ji užbaigė sakinį ir nukreipė žvilgsnį į berniuką. Jis stovėjo prie durų: plikai nukirptas, juodos akys, ausys dega. Išsitaršęs. Portfelis purvinas. Ji įsistebeilijo.

– Kas tavo kišenėse? – nustebusi paklausė mokytoja.

Visos keturiasdešimt porų vaikiškų akių smigo į berniuką. Berniukas tylėjo. Jis jautė, kaip nuo šlapių kaliošų teka vanduo, sunkiasi kiaurai kišenės audinį, kiaurai rudas kojines, nemaloniai šaldo kojas.

– Aš klausu: kas tavo kišenėse? – atkalė kiekvieną žodį mokytoja. – Nieko... – išlemeno berniukas. – Priek.

Jis priėjo, iš gėdos net persikreipęs. Zoja Nikolajevna kilstelėjo švarkelio skverną, timptelėjo ir ištraukė juodą kaliošą kisieliškais viduriais. Ji paėmė kaliošą dviem pirštais, pakėlė, parodė klasei ir ištarė vieną žodį: – Kaliošas.

Klasė driokstelėjo, suinkštė ir sukiauksėjo. Vaikučiai – daugelis jų rachitiški, įkritusiais veidais – suvirto ant suolų, griebėsi už pilvukų. Juokėsi: Adrianovas, Baranovas, Bekeninas, kuris, kaip vėliau paaiškėjo, yra totorius, ir silpnai išsivystęs vunderkindas Bermanas. Dorofejevas ir Žuliovas juokėsi apsikabinę kaip Gercenas ir Ogariovas. Storulė Vasiljeva išsprogusiomis akimis, kankinama Bazedovo ligos, juokėsi krūtininiu suaugusio žmogaus juoku, plyšo iš juoko Kira Kaplina, cypavo mažutė beždžionėlė Naryškina (po penkerių metų Izia paklaus: „Ar tu ne iš tų Naryškinų? Ko tyli? Jau nebaisu.“ – O ji tiesiog nesupranta: iš kokių dar tų? Ji Naryškina iš Južino skersgatvio). Juokėsi: Goriainova, kuri išvyko į dvi metę komandiruotę su vyru: miklusis Arcybašovas, galiausiai jis taps gana žinomu literatu, įstos į Rašytojų sąjungą: Trunina, baigusi mokyklą aukso medaliu: Zolotariova ir sanepideminės stoties gydytoja Guseva, taip pat pražilusi būdama trisdešimties Gadova – ji išmoko groti gitara. Juokėsi Sokina liesutėmis kojytėmis, kuri anksti mirs nuo kraujo užkrėtimo, ir garbanota Niuškina, įkritusi į tuščią lifto šachtą, tačiau pasisėkė raudonplaukei kvaišai Truninai: jos vyras – CK narys, tiesa, atrodo, VLKJS. Pasisėkė ir Nelei Petrosian: ištekėjo už vengro, visą gyvenimą kalbės vengriškai – egiš-megiš – nesuprantama kalba! Juokiasi nupiepėlis Bogdanovas; jam po dvejų metų Ilja Tretjakovas galingu spyriu – štai jis juokiasi galiniame suole! – sulaužys stuburgalį; juokiasi smagurė Los, ji skundikė, Jakimenko prisigėrusi iššoks pro langą, liks invalidė, pagimdys dvynius; Judina pergyvens visus: per savo devyniasdešimtmetį ji išeis į bendrą virtuvę margu maudymosi kostiumėliu. Sukrėsti kaimynai kad ims ploti. Nesijuokė tik vienas Chochlovas, kadangi jis niekada nesijuokia. Juokėsi: matematikas Sukačius, kuris persikels gyventi į Vorkutą; žudikas Kolia Maksimovas, jis papjaus balandinės šeiminką; iš juoko purtėsi farsovščikas Verčanka, nuo mažų dienų vaikščiojęs prie „Pekino“ viešbučio kaulyti kramtomosios

gumos iš užsieniečių, ir Saša Cheraskovas. Jiems antrino Zaicevas, akiniuotis Šubas ir rumunė iš antifasistų šeimos Stela Dikens. Praporščikas Ščiapovas, kontūzytas kolonijinėje kampanijoje, karatistas Čemodanovas ir Vagner, bekrūtė Vagner, kukariekavo iš visų jėgų. Baklažanova, Muchanovas ir Klyško iš juoko nuvirto ant praėjimo, tarytum kokie vaisiai.

Ir Zoją Nikolajevną taip pat suėmė juokas. Užsikrėtė nuo vaikų. Zoja Nikolajevna neišlaikė ir prapliupo plonu sidabrinu juoku. „Cha cha cha cha cha, – leipo Zoja Nikolajevna, nepajėgdama susitvardyti, – cha cha cha cha cha...“

Džiūgavimo kaltininkas, visų pajuoka, stovėjo šalia jos stalo su purvinom išverstom kelnų kišenėm. Iš jo juodų lyg anglų akių ilgų veidu bėgo kaitrios ašaros, ir staiga pro savo nepedagogišką juoką, pro vaikų juoką Zoja Nikolajevna išgirdo, kaip berniukas šnabžda beviltiškai ir pasiaukojamai.

– Viešpatie, – šnabždėjo berniukas, – atleisk jiems. Viešpatie, atleisk jiems ir pasigailėk! Jie nekalti, dori, jie geri, Viešpatie!

Zoja Nikolajevna nustojo juoktis ir, vis dar laikydama rankoje kaliošus, atidžiai išžiūrėjo į berniuką. Ir čia ji pastebėjo, kad virš šito apsileidusio (purvino?) pirmoko, virš jo plikai nukirptos galvelės švyti plonytis tartum ledo plutelė aureolės ratukas. – Aš juos myliu. Viešpatie! – šnabždėjo berniukas. – Šventasis! – mokytoja apmirė ir jos veidas siaubingai iškvailėjo.

– Kas čia dedasi?! – tarpdury išdygo direktorius. – Beprotnamis! Baigt!

Visa apmirė. Zoja Nikolajevna stovėjo su vaikiškais kaliošais rankoje ir tuščiu žvilgsniu žiūrėjo į direktorių.

– Jūs man trukdote pamokas! – sušnypštė ant jos direktorius, kratydamas kreivus kirpčius. – Išeikite į koridorių!

Nieko nesuprasdama, tarytum sapne, Zoja Nikolajevna su kaliošais išėjo į koridorių. Direktorius uždarė klasės duris – dabar gi ten vėl suūkė vaikai, likę našlaičiai.

– Kokie čia dar kaliošai? – paklausė direktorius žvėrišku veidu.

– Vieno berniuko, – išlemeno Zoja Nikolajevna, – jis, jei suprantate, – ji išpūtė akis, – pasirodo, šventasis...

Direktorius paėmė iš Zojos Nikolajevnos rankų mažyčius kaliošus, padėjo ant plataus delno, mažliai apžiūrėjo jų kisieliškus vidurius.

– Zoja Nikolajevna! – trenkdamas jai į veidą vyriškos burnos smarvę, pasakė jis. – Taip daugiau iš tikrųjų negalima. Turiu trisdešimties metrų kambarį. Pačiame centre. Persikelkite pas mane. Būkite mano žmona.

Zoja Nikolajevna silpnai aiktelėjo ir nulėkė avarinėmis kopėčiomis žemyn nugara.

Danteso rehabilitacija

Į senąją Sulčą atvykau apie trečią valandą dienos, kai prancūzai, baigę „antruosius pusryčius“, išeina iš restoranų krapštydamiesi dantis. Skirtingai nei Obernė arba Kolmaras, Sulcas – apmiręs, nuošalus ir skurdokas Elzaso miesteliūkštis. Kai stačiau savo naujintelaitį sidabrinį „Audi“ vokišku numeriu centrinėje aikštėje šalia neišvaizdžios katalikų bažnyčios, ieškodamasis vietos tarp prancūziškų mažalitražių, pastebėjau pavydžius vietinių žvilgsnius.

– Kur galėtų būti Danteso muziejus? – paklausiau vieno tų pavyduolių raudona sausvynių mėgėjo nosimi.

Jis nedraugiškai mostelėjo ranka, nurodydamas teisingą kryptį. Po penkių minučių jau buvau muziejuje, jausdamas, kaip mane varsto žvilgsniais dvi prancūzaitės, kurios sėdėjo ant suolo ir valgė ledus. Iš kažkokios juodbruvės darbuotojos nusipirkęs ganėtinai brangų bilietą, netrukau įsitikinti, kad muziejus tik iš dalies skirtas Dantesui. Pirmą aukštą užėmė kraštotyra, trečią – kažkokia Izraelio paroda, kurios nėjau žiūrėti, bet antrame įsikūrė Dantesas su savo šeimyna.

Į akis iškart krito neproporcingai didelis baronienės de Hekern Dantes, mergautiniu Jekaterinos Gončiarovos vardu, baline suknele su lornete portretas, nutapytas vidutinių gabumų dailininko Anri Belco 1841 metais. Čia pat buvo pažymėta, kad ji ištekėjo už Danteso 1837 metų sausio 10-ąją. Puškinas šaudėsi su juo per patį medaus mėnesio įkarštį. Jei spręsimė iš portreto, Jekaterina buvo nesimpatiška ilganosė skystaplaukė briunetė. Tiesa, prie jos portreto su prastai nusisekusiomis rankomis Belcas pripaisė putlokas krūtis, bet vis dėlto iš veido Jekaterina atrodė sutrikusi ir suglumusi, o akyse pakibo klausimas: ką aš čia veikiu? Išleistum tokią Jekateriną su bikiniu į šiandienį Koktebelio pliažą, taip ji ir praleistų atostogas vieniša, romantiškai spoksodama į įlanką, jeigu ne vietinis auksadantis džigitas totorius, kuris, prieš tai išgėręs kokteilį „Totoriaus svajonė“ (po lygiai degtinės ir balto portveino), tikriausiai susižavėtų jos blyškia šiaurietiška oda. Greta portreto sunkiai stovėjo atremta į sieną Jekaterinos Gončiarovos antkapinė marmuro plyta, stipriai įskilusi ir tarsi visiškai nereikalinga, tai šiek tiek mane sutrikdė: atrodo, Teismo diena jau praėjo ir numirėliai paliko kapus. Aš nevalingai apsižvalgiau ieškodamas atsakymo ir dabar prie manęs išniro juodbruvė muziejaus darbuotoja, labai įtartinais panašiais į Jekateriną Nikolajevną.

– Ar jums pravesti ekskursiją?

– Nemokamai? – burbtelėjau.

– Ar jūs – rusas?

– Iš ko sprendžiate?

– Jūs panašus į Puškiną.

– Kuo gi aš į jį panašus?

– Jūsų išraiškingas žvilgsnis.

– Nepastebėjau.

- Visi rusai panašūs į Puškiną.
- Gal verčiau pats pavaikštiniėsiu.

Buvo rodomi du Źoržo Danteso vaizdai. Šaunus jaunas profilis iš šeėėlių teatro, kuris, būdamas ypač juodas, atspindėjo jo vaidmenį rusų kultūroje. Antras Danteso atvaizdas buvo fotografija. Dieve, senatvėje Dantesas atrodė kaip iš akies trauktas Turgenevas!

- Ar ne tiesa, jis panašus į Turgenevą, o jo vardas primena Dantę? - vėl pasigirdo juodbruvės darbuotojos balsas.

- Čia jums visi į ką nors panašūs, - ištariau nepatenkintas.

Mano žodžius ji priėmė kaip kvietimą pasikalbėti.

- O štai anoniminio laiško kopija, suteikianti Puškinui teisę būti visaverčiu ragautųjų bendrijos nariu ir istoriografu.

Toje pačioje vitrinoje nežinia kodėl buvo rodomas prancūziškas 1924 m. „Gavriliados“ leidimas, vienintelė visame muziejuje Puškino knyga, ir aš nevalingai prisiminiau jos eilutę, Bažnyčios pagrindus:

Dzeuso nėra. Mes tapome protingesni...

- Užuomina?
- Baronas buvo dievobaimingas. Puškinas - vienintelis žmogus, kurį jis nužudė. Tikėtina, kad tapo Apvaizdos įrankiu. Turiu įrodymų, kad Puškinas jam už tai dėkingas.
- Ką jūs svaičiojate! - nesusitvardžiau. - Atvykau čia neatsitiktinai. Iš savo inteligentiškos mamos gavau užduotį spjauti ant Danteso kapo.
- Aš ateisiu nusispjauti ant jūsų kapų, - juokdamasi atitarė muziejaus darbuotoja.
- Kapinės greitai užsidarys. Reikia paskubėti.

Źvilgtelėjau į dvi žinomas spalvotas Puškino litografijas, kabančias šalia Jekaterinos Gončiarovos portreto, slapčia mirktelėjau joms ir pasukau link išėjimo. Ant laiptų ji mane sustabdė.

- Parašykite ką nors į atsiliepimų knygą.

Atsisakiau, bet, pagalvojęs, neskubėdamas švariame puslapyje parašiau didelėmis raidėmis:

- Kalė!
- Kalė! - džiugiai perskaitė ji. - Turistų dėka mes pramokome rusų kalbos. Pažiūrėkite, ką jie rašo.

Aš nebuvo originalus. Albumas buvo kupinas rusų širdgėlos. „Iki širdies gelmių

pasipiktinę nusikalstamu Jūsų šūviu!“ - rašė Archangelsko universiteto studentai. „Gėda mūsų visa ko žudikui!“ - Smolensko poetas konceptualistas. „Kodėl?“ - „Prancūzijos-Rusijos“ draugija. Be daugybės „kalių!“, ten dar buvo „bliad!“, „pydaras!“, „ožys!“ ir „fašistas!“.

Pakylėti mes išėjome iš muziejaus ir pasukome prie automobilio.

- Kasmet rusų turistų vis daugiau ir daugiau. Tarsi koks šliuzas būtų atsivėręs. Važiuoja ištisais autobusais. Linksminasi restoranuose, deklamuoja Puškiną. Tai skatina mūsų Sulco klestėjimą ir dabar mes svarstome galimybę susibroliuoti su Pskovu ir Michailovskojės draustiniu.

- Nesulauksit, - pasakiau.

- Sulauksim, - optimistiškai linktelėjo ji.

- Kuo jūs vardu? Anjesė? Nuostabu, Anjesė, - pasakiau, - rusų tauta, kaip matote, nekenčia Danteso.

- Kaip tik dėl to tikriausiai jis yra žinomiausias Rusijoje prancūzas, drauge su Aleksandru Diuma. Įsivaizduokite, jeigu jūs sąžiningoje dvikovoje nužudytumėte Lui Aragoną, jūs taip pat išgarsėtumėte Prancūzijoje.

- Niekai! Kam man jo Elzė Triolė? - pasakiau bjaurėdamasis.

- Kodėl rusų tokie geri automobiliai? - lipdama į „Audi“ paklausė Anjesė.

- Daug dirbame.

- Danteso gatvė, - išdidžiai pranešė Anjesė, rodydama į lentelę prie sankryžos.

- Išsiaiškins - pervadins, - pastebėjau.

Pakeliui užsukome į Danteso giminės dvarą. Sustojome šalia niūraus pilko pastato, kuris atrodė tuščias ir seniai apleistas. Parke augo didžiuliai medžiai. Tiktai viename rūmų sparne švietė naujo restorano „Puškinas“ langai.

- Šmaikštu, - patenkintas ištariau. - O kur Dantesai?

- Bankrutavo ir išsikraustė. Įsidėmėkite šiuos rūmus, - pasakė Anjesė. - Čia Puškinas susitiko su Dantesu.

Pažvelgiau į ją kaip į beprootę ir jos panašumas į Jekateriną Nikolajevną staiga ėmė nemaloniai erzinti. Aš kurį laiką dvejojau, ar verta su ja vykti į kapines, bet nežinojau kelio ir bijojau paklysti.

- Jūs, rusai, - pasakė miesto muziejaus darbuotoja, - mėgstate visų nekęsti. Jūs nekentėte caro, Jėzaus Kristaus, Trockio, Tito, mūsų de Golio, milijonų liaudies priešų, pagaliau Stalino - o dabar? Savo dosnia slaviška širdim visus rehabilitavote, visus ant rankų nešiojate. Atėjo metas reabilituoti ir gerąjį baroną Žoržą Dantesą. Jis - mūsų miesto geradarys. Jis - geriausias jo meras, kito tokio nebuvo ir nebus. Jis restauravo

senus namus ir įrengė kanalizaciją.

- Dievas nubaudė! - sušukau. - Ko gi jis trenkėsi į Rusiją, jeigu čia jo laukė kanalizacija?

- Kaip? Jis buvo jaunas disidentas, nesitaikstęs su 1830-ųjų revoliucijos rezultatais, ir savo tetos proteguotas emigravo po rusų imperatoriaus dvaro stogu. Apie jį palankiai atsiliepė Puškinas laiške tėvui. Jis buvo gražus ir protingas, valdė plunksną ne prasčiau nei špagą...

- Liaukitės, - pasakiau.

- Atvykome, - pasakė Anjesė.

ŠUNIMS NETGI SU PAVADĖLIU ĮĖJIMAS Į KAPINES DRAUDŽIAMAS, - skelbė užrašas.

Žinoma, Elzasas gražus, ir aš suprantu, kodėl vokiečiai iki šiol čia važinėja lieti ašarų dėl prarastos teritorijos, kur iki šiol visi miestai turi germaniškus vardus ir gyventojai vokiškai kalba ne prasčiau nei prancūziškai. Gražus Reino slėnis, skendintis vynuogynuose, gražūs minkšti žaliuojantys kalnai, čiurlenančiais upeliūkščiais tekantis Reinas, gražūs provincijos keliai, ganyklos, fermos, gražus dangus prieš saulėlydį. Ir kapinės, kuriose atsidūrėme, taip pat buvo elzasiškai gražios. Kuklios, puošnios, be nesąmonių, su akmeniniais apsamanojusiais kryžiais, ant kurių ropoja vorai. Nebent koks nors prancūzų artileristas pageidautų pasilaidoti po monumentu, vaizduojančiu didelę seną patranką su rankenomis - statiniu, tinkamu veikiau Novodevičės kapinėms, o šiaip visa pakluso tyliam išblėsusiam gedului. Aš netgi nupiešiau savo vaizduotėje rusų priešų vertą kapą, įrengtą už dėkingų miestelėnų pinigus ir nusiminiau dėl jo pomirtinės gerovės, kada Anjesė atvedė mane prie keistoko kapinių geto.

Taip, aš taip ir pasakyčiau: getas, nors nieko žydiška šiame kapinių kampelyje nebuvo, bet nesunkiai jaučiamas atsitolinimas nuo viso kito. Jeigu visi kapai šiose krikščioniškose kapinėse išsidėstę kaip dera, vakarų-rytų kryptimi, išganymo pusėn, tai Danteso šeimyna su tuzinu vienodų kapų, panašių į vieną PRAKEIKTŪJŲ kapą, gulėjo galvomis į šiaurę. Nauji marmuriniai antkapiai ir žemučiai marmuriniai kryžiai, išskelti virš Dantesų, akivaizdu, po perlaidojimo palikuonių šeimynai bankrutavus septintajame XX a. dešimtmetyje, buvo, regis, tyčia perkreipti, tarsi po jais kas nors ilgai vartėsi ir tebesivarto, ir apskritai jie veikiau man priminė vaikiškus popierinius laivelius, paleistus pavasarių nežinia kur. Tarp šių standartinių antkapių aš be vargo radau Žoržo kapą, netoliese Jekaterinos Nikolajevnos, mirusios gimdant ketvirtąjį vaiką 1843 spalio 15-ąją. Ten pat buvo ir kapas „begėdės sąvadautojos“ - olandų pasiuntinio, kurį Puškinas negailestingai suvarpė skandalingame savo laiške. Ant Jekaterinos Nikolajevnos kapo gulėjo mažutė geležinė dažyta rožė, beje, vargu ar jį puošianti.

- Ko gi jūs nespjaunate? - pašaipiai paklausė Anjesė.

- Jie ir taip PRAKEIKTI, - pasakiau.

- Ar jūs tai pajutote? - išsigandusi paklausė Anjesė.

Pasijutau nejaukiai ir, nieko neatsakęs, nuėjau prie kapinių vartų. Leidosi saulė. Elzase buvo gegužė.

- Ar dabar suprantate, kodėl reikia reabilituoti Dantesą? - Anjesė sėdo į automobilį.

- Aš įsitikinęs, kad greitai jis gaus auksinę Rusijos Didvyrio žvaigždę. Vakarieniausime „Puškine“?

Anjesė tylėjo. Aš nespaudžiau. Man metas nešdintis iš šito užkampio į Paryžių. Kelias tolimas. Kažkoks prancūzas man sakė, kad Dantesas nė karto nenuvežė Jekaterinos Nikolajevnos į Paryžių.

- Čia yra užmiesčio restoranas, ten skaniau, už penkiolikos kilometrų į kalnus.

Mes išvažiuome į kalnus. Vėl buvo gražu. Važiuome tylėdami. Įvarėme automobilį į restorano kiemą, įėjome, visi sužiuro, kaip įprasta kaime. Vakarienei užsisakėme sraigių burgundiškai ir varlių šlaunelių žaliajame padaže. Gėrėme vietinį rislingą iš aukšto butelio.

- Ar jūs neišsiveidėte? - staiga paklausė Anjesė.

Aš truktelėjau pečiais.

- Aš turiu užrašytą Puškino ir Danteso pokalbį.

- Aš ne puškinistas. Aš tiesiog pašalinis. Mama manęs prašė spjauti ant kapo. O kada jie buvo susitikę?

- Prieš Danteso mirtį.

- Bet juk Puškinas nepataikė! Atstokit, Anjese. Jūsų didelė, graži krūtinė. Kuo čia dėtas Puškinas?

- Tai nežinoma istorija. Niekam apie ją nepasakojau. - Ji visa virpėjo. Ragana, ar ką? Išgėriau rislingo ir pasirengiau klausytis, veikiausiai prieš savo valią.

- Kaip visi karjeros žmonės, Dantesas mirė sunkiai. Medaliai, pagerbimai, titulai, vardai - visa tai neturėjo reikšmės.

- Išskyrus kanalizaciją, - kyštelėjau.

- Puškinas jam taip ir pasakė.

Aš patylėjau, suvalgiau varlę ir išgėriau vyno.

- Dantesas paskambino varpeliu. Į miegamąjį įėjo senis kamerdineris užtinusiomis akimis. Dantesas, gulėdamas lovoje, pasakė:

- Giustavai, padaryk paslaugą. Atnešk man kriausių trauktinės ir paprašyk Koko, kad

pas mane užeitų.

- Kaip jūs pasakėte?

- Ponią baronienę, - pasitaisė Dantesas.

Nė nemirktelėjęs, Giustavas pasakė:

- Trauktinės atnešiu, o štai ponios baronienės pakviesti negaliu. Ji išvyko į miestą apsipirkti.

- Ką gi ji perka?

- Visko po truputį, - išsisukinėdamas atsakė tarnas, supratęs, kad ponas klieči: jo vienintelė žmona, kurią šeima vadino Koko, mirė prieš penkiasdešimt dvejus metus.

Praėjo visiškai nedaug laiko, ir Giustavas atėjo su kriausių trauktine, bet jis atrodė, tiesą sakant, ypatingai.

- Pone barone, - jis padavė aukštą taure, - šeimninė išties išvykusi, o štai vienas ponas, nepaisydamas jūsų negalavimo, primygtinai nori su jumis pasikalbėti.

- Meras? - retoriškai pakėlęs antakius paklausė Dantesas, kuris, kaip kiekvienas išpuikęs žmogus, gulėdamas mirties patalė lūkuriavo vyresnybės nerimo ženklų.

- Ne, - dainingai pasakė Giustavas, pūsdamas akis. - Ponas Puškinas.

- Tegų įeina, - ramiai pasakė Dantesas.

Įėjo Puškinas. Dantesas išžiūrėjo. Jūdvių amžius vėlgi skyrėsi, tiktai pasikeitę vietomis. Jeigu anksčiau Dantesas buvo jaunesnis už Puškiną 13 metų, tai dabar tapo vyresnis 47, todėl jis, Prancūzijos senatorius, leido sau elgtis su Puškinu šiek tiek familiariai.

- Sveikas, giminaiti. Seniai tavęs laukiu, - pasakė Dantesas, gestu rodydamas į krėslą prie lovos, - gaila, kad atėjai tuomet, kai truputį apsirgau.

- Tu miršti, - Puškinas įsitaisė krėslė ir lengvai užmetė koją ant kojų.

- Aš - ne kvailys, - liūdnai šyptelėjo Dantesas.

- Paprastai taip sako kvailiai, - mostelėjo ranka Puškinas.

- Nekalbėk amžinybei, Aleksandrai. Tikiuosi, mūsų pokalbis nebus užprotokuluotas. Visa, kas susiję su mūsų santykiais, vertinama iškreiptai. Ar atėjai išklaudyti mano atgailos?

- Atėjau...

- Džiaugiuosi, kad tu atėjai, - pertraukė jį Dantesas, plaukdamas prancūziškos gražbylostės upe. - Per tave aš visą gyvenimą krūpčiojau, kai šalia manęs kas nors

prabildavo rusiškai, ir aš nuoširdžiai linkėjau, kad Rusija prasmegtų į tartarus. Aš uždraudžiau dukrai mokytis rusų kalbos. Ji išiuo, visa tai buvo bjauru. Mano bėda ta, kad aš bėgau su kilmingos tetulės protekcija ne į Prūsiją, o į Rusiją. Markizas de Kiustinas apie jus parašė tikslią knygą. Bet tai buvo po tavęs. Apskritai po tavęs daug ko buvo, 37-aisiais dar nebuvo fotografijos, o šiais metais jau išrado kiną. Ar žinai, kas yra telefonas? automobilis? Tu netgi nežinai, kas yra elektra ir Paryžiaus komuna! O pas mus aviacija greitai pakeis Dievą. Apie jo mirtį rašo Nyčė. Būtum galėjęs gyventi ir gyventi.

- Poezijai nereikia nei aviacijos, nei elektros, - pasakė Puškinas.

- Na, aiškus daiktas, - pritarė Dantesas. - Poezijai reikalingas bobų mėšlas, kad iš jo lipdytum eiles. Tu šito turėjai daugiau nei pakankamai. Ir tu ant jo paslydai. Mano brole, nevaizduok genijaus bent jau prieš mane. Mano protėviai buvo geriausi vietinių valstiečių draugai. Dantesai reikalingi gyvenimui ne mažiau nei Puškinas. Priešingu atveju dvikova būtų kitaip pasibaigusi.

- Atėjau tau atleisti.

- Atleisti? Nagi pirmiausia pats sau atleisiu, - grubiai kaip karininkas pratarė Dantesas.

- Dėl visko kalta Nataška.

- Ne, mano brangusis, klysti. Tu mylėjai ne ją, bet gražią vitriną, o Natašką laikei kvaile, mokei ją gyventi. aš ją priėmiau tokią, kokia ji yra, mudu buvome vienmečiai, mes kvėpavome vienu oru, mes suprasdavome vienas kitą iš pusės žodžio, mes - vienos arklidės arkliai.

Puškinas tylėjo.

- Aš baiminausi, - tęsė Dantesas, - kad tu ją užmuši, sužinojęs, kad ji myli mane. Juk žinėjai, kad ji mane myli.

- Judu miegojot?

- Puškinai! - nusikvatojo Dantesas. - Tu - didis ar kas tu? Koks skirtumas? Nesakysiu.

- Vadinasi, buvo?

- Aš visada žinojau, kad poetai - ne vyrai, o šliužai. Brangus Aleksandrai, būkim atviri. Ji tavęs nemylėjo, faktas, tu pats viską išpranašavai „Onegine“. Turėjot prastą seksą, apie tai rašei savo eilėrašty kaip reta atvirai. Nataška - vienintelė, kurią mylėjau Rusijoje. Sykį ją mačiau Paryžiaus teatre, kai buvau su sūnumi, nepriėjau, bet parodyčiau į ją ir pasakiau susigraudinęs: tai teta Nataša.

- O Katka? - neištverė Puškinas. - Taip pat arklys iš vienos arklidės? Katka, o antrasis Karamzinas šaukė ties kiekviena sankryža, kad ji siaubingai kvaila!

- Aš nesuprantu, kas turi mylėti kosmiškai? Poetas ar karininkas? Aš Natašką mylėjau kosmiškai. Katka man kaip brangus odos pakaitalas. Miegodavau su ja,

įsivaizduodamas Natašką. Abi tai žinojo. Ir, be to, gelbėjau tavo garbę vesdamas ją. Netgi Žukovskis pasiuntė tave na chuj. Tu buvai bjaurus: išiplieskei, visus įžeidinėjai. Norėjai mane užmušti. Sugriovei man gyvenimą.

- Tu elgeisi įžūliai. Važinėjai po Peterburgą su Nataška ir Katka.

- Man buvo dvidešimt penkeri. Kai būdavome kartu - tu neegzistavai. O aš ir tavo eilių nebuvau girdėjęs. Kas tu buvai baliuose? Žmogaus karikatūra!

- Bet aš - didis rusų poetas.

- Dostojevskis ir Tolstojus, Turgenevas ir dabar šitas, Mopasano mėgdžiotojas, kaip ten jį - jie irgi didūs, ne tu vienas. Eilės, Puškinai, eilėmis, o bobos - tai toks šūdas.

- Šitaip kalba homoseksualas.

- Nesvarbu. Dabar tai jau ne toks kriminalas, kaip Vigelio laikais. Bet kartą per gyvenimą Nataška nunešė mano homoseksualų stogą. Tai tik rodo, kaip stipriai ją mylėjau.

Puškinas išsitiesė krėslė. Dantesas neskubėdamas išgėrė kriausių trauktinės.

- Aš negerbiau tavęs, - šiurkščiai prisipažino Dantesas. - Tu buvai nei už carą, nei prieš. Nei dekabristas, nei ne dekabristas. Nei už Rusiją, nei prieš Rusiją, kaip Čiadajevus. Nei už paleistuvystę, nei už ištikimybę.

- Užtai tu visada buvai ilgapirštis. Meilėje ir politikoje, - bjaurėdamasis pasakė Puškinas. - Tikriausiai prisimeni rinkimus Kolmare - kaip pripeckiojai rezultatus. Tave mokė.

- Aš buvau jauniausias Antrosios Imperijos senatorius.

- Nors ir Trečiosios! Danteso gyvenimo žygdarbis - kanalizacija.

- Mes - aukštosios civilizacijos nešėjai. Už mūsų - kompiuteriai ir žvaigždžių karai. O jūs, rusai, taip ir likote šūde.

- Ar vėl šaudysimės?

- Aš vėl tave nušausiu, - taikiai šyptelėjo šeimininkas. - Visi normalūs žmonės - Dantesai. Gyvenimo tiesa mano pusėje.

- Tu eisi į pragarą, - pasakė Puškinas.

- Ir tai man sako „Gavriliados“ autorius? Eik tu...

Puškinas atsistojo ir nuėjo prie durų.

- Palauk.

Puškinas sustojo.

- Juk tu atėjai man atleisti?

Puškinas tylėjo.

- Kodėl?

Puškinas tylėjo. Jis neturėjo ką pasakyti. Kai Puškinas išeidamas uždarė duris, Dantesas buvo miręs.

Anjesė pravirko. Aš puoliau ją guosti. Ji verkė vis stipriau ir stipriau. Ji raudėjo. Visas restoranas žiūrėjo į ją. Ji isteriškai trūkčiojo. Ji ėmė draskyti savo veidą lelijiniais nagais. Lauke buvo naktis. Kas šitie žmonės? Kodėl aš čia, šiuose gūdžiuose Elzaso kalnuose? Ji persikūnijo. Sėdi priešais mane baline suknele su lornete. Jos stačiatikiškas kryželis paliktas miesto muziejaus vitrinoje. Jekaterina Nikolajevna Gončiarova, „šliurė“, pasak amžininkų, verčianti mane reabilituoti jos vyrą, baroną Žoržą Šarlą de Hekern Dantesą, palikusi Peterburgą Puškinui mirus ir išgyvendinus prancūzą, kad 1837 m. balandžio 1-ąją Europos ribose susijungtų su savo vyru amžiams.